

Beaivi/Dato:
03.03.2017

SJØSAMISKE STRATEGIER

1 Innledning

Sametingsrådet Keskitalo 2 gjennomførte et større arbeid for å utvikle Sametingets politikk for de sjøsamiske områdene. Prosessen har hatt god forankring i sjøsamiske miljøer blant annet gjennom en bred prosess der sjøsamiske næringsaktører og andre relevante organisasjoner har vært hørt, og en høringsrunde. Hovedmålet for arbeidet var å opprettholde og utvikle levedyktige sjøsamiske lokalsamfunn, med Sametingets næringspolitikk som ett av verktøyene.

Sjøsamiske områder ble særlig hardt rammet av statens fornukspolitikk. Sametingsrådet Keskitalo 2 foreslo å etablere en kommisjon som skal undersøke og dokumentere fornuksningen, for videre å oppnå erkjennelse av at fornuksningen har pågått og at det har ført til alvorlige konsekvenser og utfordringer som sjøsamere og sjøsamiske samfunn fortsatt står overfor. Målet er å undersøke og kartlegge én gang for alle hvilke virkninger fornukspolitikken har hatt for det samiske folk på norsk side. Sjøsamiske områder vil i dette arbeidet ha et særlig sterkt fokus, og i arbeidet vil sentrale myndigheter inviteres til å ta aktivt del i prosessen, for at arbeidet skal kunne føre til forsoning.

Et utgangspunkt for denne strategien er at Sametinget, med næringspolitikk og politikk for samfunnsutvikling, vil bidra til å løse utfordringer i sjøsamiske områder. Sametinget skal iverksette positive tiltak i samarbeid med nasjonale og regionale myndigheter, samt innrette konkrete virkemidler, for å nå målet. En positiv utvikling av de sjøsamiske samfunnene avhenger av et omforent samarbeid mellom Sametinget og andre myndigheter om en strategi, som skal skape og styrke attraktive lokalsamfunn og fremme det sjøsamiske kulturgrunnlaget.

Positiv samfunnsutvikling er sentralt for utviklingen i sjøsamiske områder, og det innebærer å bygge gode lokalsamfunn der mulighetene ikke begrenses av kjønn eller bakgrunn. Etableringsmuligheter og arbeidsmiljø skal være like gode for aktører, uavhengig av kjønn,

Norgga Sámiid Riikkasearvi | Vuona Sámi Rijkasiebrre | Nørjen Saemiej Rijkhesiebrie | Norwegian Saami Association | Norske Samers Riksforbund | NSR

Pb. 173
N-9521 GUOVDAGEAIDNU

Tlf. +47 950 18 809

Banġku 4901.10.15084
Org.nr. 971 481 463

E-poastta nsr@nsr.no
Ruovttusiidu nsr.no

og det er viktig å legge til rette for et inkluderende arbeidsliv og lokalsamfunn der alle føler seg velkomne, verdsatte og trygge.

Sametingsrådet Keskitalo 2 konstaterte at det er nødvendig med særlige strategier som tar sikte på å revitalisere og styrke samisk språk og opplæring i sjøsamiske områder. Dette bør omfattes av Sametingets språk- og opplæringspolitikk og vil dermed ikke være del av denne strategien, som i hovedsak vektlegger næringsutvikling.

Sametinget arbeider for et sterkt og allsidig næringsliv, som bygger på, og tar hensyn til, samisk kultur, natur og miljø, og som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

I et sjøsamisk perspektiv er miljøaspektet sentralt, både når det gjelder mulig biologisk forurensing fra havbruksnæringen, oljevernberedskap, shipping, interessemotsetninger i arealbruk på sjøen og så videre. Disse aspektene er drøftet og vurdert i Sametingets areal- og miljømelding av 2016.

2 Innspill og høring

2.1 Innspillsrunde

Under Sametingets plenum i desember 2013 ble det avholdt et Sjøsamisk fiskeristrategiseminar, hvor man hadde fokus på fremtidig utvikling i sjøsamiske samfunns- og næringsinteresser. Målet med seminaret var å synliggjøre fremtidige muligheter og utfordringer, og ut fra dette planlegge strategier for hvordan det sjøsamiske samfunnet skal utvikles og styrkes. I etterkant av seminaret ble det arrangert flere folkemøter i sjøsamiske områder, der det ble samlet inn innspill direkte fra befolkningen og ulike interessegrupper. Tema for møtene var blant annet orientering om fjordfiskeriemndas mandat og arbeid, fangst- og mottakssituasjonen lokalt i fjordene og orientering om Sametingets fiskeripolitikk.

Sametingsrådet Keskitalo 2 gjennomførte i perioden 10. - 14.08.15 en reise langs finnmarkskysten som en del av arbeidet. Strategiarbeidet har fokus på rettigheter til fiske og lokale mottaksforhold, bostedsattraktivitet og bolyst og målrettet og nyskapende næringsutvikling. Møtene ga også muligheter for drøfting av kulturell revitalisering langs kysten. I denne sammenhengen ble det gjennomført møter både med politisk ledelse i de aktuelle kommunene, samt organisasjoner og enkeltaktører som arbeider målrettet med næringsutviklingstiltak. I denne sammenhengen ble det informert om Sametingets eget arbeid med aktuelle sjøsamiske tiltak koblet sammen med de økonomiske virkemidlene som stilles til rådighet. Målet for turen var å få innblikk i og nærmere kjennskap til de utfordringer og utviklingstrekk som i dag kjennetegner kystsamfunnene.

2.2 Høringsuttalelser

Dokumentet var i tiden mellom 03.03.2016 og 30.05.2016 på høring.

Høringsinnspillene kom fra Alta kommune, Norges Fiskarlag, Tana kommune, Fylkesmannen i

Finnmark, Senter for norlige folk(DAG), Tana arbeiderparti, Samisk kompetansesenter, Lebesby kommune, Einar Storslett, Djupvik og Nesseby kommune.

Dokumentet ble støttet på de fleste punktene av de forskjellige instansene. Det var stor enighet om at Sametingets arbeid med å opprettholde et levedyktig samfunn gjennom næringspolitikk må fortsette. Det ble også uttrykt bred støtte til sametingsrådet Keskitalo 2s standpunkter i diverse forvaltningssaker som rådet hadde vært involvert i. Disse er blant annet Kystfiskeutvalget, Fjordfiskenemda, kystfiskekvoten og arbeidet i saken med Tveteråsutvalgets rapport.

Sametingsrådet Keskitalo 2 sitt syn på at fartøy over 15 meter ikke skal få generelle dispensasjoner til å fiske innenfor fjordlinjene, fikk bred støtte bredt, bare Fiskarlaget var imot.

Keskitalo 2 sitt syn på sjølaksefisket fikk bred støtte. Det ble også gitt uttrykk for støtte til standpunktet om å flytte forvaltningen av villaksen fra Miljødirektoratet til Fiskeridirektoratet.

Nye ressurser må ifølge et av innspillene kartlegges og forskes på. Dette er i tråd med vårt kapittel om nye arter. Rådets syn på oppdrettsnæringen får bred støtte og et av innspillene går inn for større utredninger og kartlegging av blant annet utslippene til havbruksnæringen. Instansene ønsker også høyere grad av lokal styring av sjøarealer.

Politikken Sametingsrådet Keskitalo 2 førte for mottaksstrukturen i sjøsamiske områder fikk støtte fra mange av instansene. Det samme gjelder levendelagring av villfanget fisk og synet på manglende føringsstøtte.

Sametingets mål «Sterke og allsidige sjøsamiske samfunn, der verdiskapingen skjer lokalt og som danner grunnlag for stabil bosetting og en levende sjøsamisk kultur» har bred støtte blant innspillene. Når det gjelder strategiene som legges til grunn for dette dokumentet – får disse støtte fra flere av instansene, men det blir blant annet stilt spørsmål om hvordan Sametinget vil utvikle en samisk innovasjonsstrategi.

2.3 Nye momenter ved høringen:

Kommunene Alta, Lebesby, Nesseby og Tana er stort sett i tråd med høringen. Alta mener i tillegg at lokale institusjoner må gis en betydelig større innflytelse over kvotefordelingen, samt tildeling av nye arealer til havbruksnæringen. Nesseby mener all kombinasjonsnæring bør inkluderes i inntektsgrunnlaget for kongekrabbekvote. Ikke kun eksklusivt kulturbærende kombinasjonsdrift som reindrift, jordbruk og utmarksnæring. Nesseby kommune mener videre at ikke bare førstegangsinvesteringer i fiskefartøyer bør støttes fra Sametinget, men også andregangsinvesteringer. Tana mener Sametinget bør ha strategier som retter seg mot folkehelse og lokal produksjon som bærekraftige måter å organisere arbeid og samfunn på. Kommunen mener også at Sametinget bør tydeliggjøre strategier som skal bidra til å motvirke effekten av globalisering/frihandel. Videre mener Tana at Sametinget bør arbeide for permanent unntaksbestemmelse fra EØS-avtalens statsstøtteregelverk for urfolksområder. Sametinget mener at en endring av finansiering av fiskebåter skaper store utfordringer for Sametingets budsjett. Sametinget mener også at

lokale institusjoner bør ha større innflytelse over kvoter i fiskeriene og arealer til havbruk.

Fylkesmannen i Finnmark bemerker at høringsnotatet bærer sterkt preg av fokus på fiskeri. Fylkesmannen mener videre at landbruk er vel så viktig for å opprettholde bosetting og utvikling av næringslivet i sjøsamiske områder. Det vil være naturlig å komme tilbake til jordbrukspolitiske spørsmål ved andre anledninger, men både jordbruk, utmarksbruk samt kombinasjoner av næringsveier er viktig for å opprettholde sjøsamisk bosetning. I dette dokumentet er det lagt mest vekt på fiskeriene på grunn av at dette er ett politikkområde som i seg selv er

Senter for nordlige folk(DAG) mener oppdrett påvirker fiskeriene i den forstand at torsken ikke går inn i fjordene fordi den trolig unngår laksen fordi laks er en predator. DAG mener tradisjonskunnskap må bli dokumentert og nærmere belyst. DAG er mot Mattilsynets forbud av rotskjæring av fisk for tørking. DAG tror at et tett samspill mellom samiske institusjoner, næringsutøvere, sameting, kommuner og fylkeskommuner kan skape grunnlag for å sikre vilkår til de nye kultur næringene og tilrettelegge for en bærekraftig utvikling. Rådet ser viktigheten av å ta vare på lokal tradisjonell kunnskap og at denne bør kategoriseres.

Sjøsamisk kompetansesenter påpeker at det er for få konkrete forslag i dokumentet. Senteret mener at Sametinget har laget for mange planer siden 1989 og at det er en utbredt oppfatning i sjøsamiske områder at planene kan være gode, men oppfølgingen er svak. Kompetansesenteret etterlyser en rolleavklaring innenfor arbeidet med tradisjonell kunnskap. Lokal tradisjonell kunnskap må bli tatt bedre vare på og må også benyttes i forvaltningen både ved forvaltning i sjø, på land (rovvilt og beitedyr) og i reiselivsnæringen. Videre mener senteret at dokumentet mangler henvisninger til miljøutfordringer vedr. kongekrabbe og snøkrabbe. Sametinget ser viktigheten av å ta vare på lokal tradisjonell kunnskap og at denne bør kategoriseres.

Einar Storslett, Djupvik ønsker kartlegging og mer forskning på fjorder i de aktuelle områdene. Dette i forhold til nye arter, forurensning fra oppdrett og konsekvenser av dette. Han mener også at desentralisert forvaltning er veien å gå. Sametinget mener at en mer desentralisert forvaltning bør kunne ses nærmere på.

Tana arbeiderparti mener prinsippet om nærhet til ressursene skal gi rettigheter og fortrinn til å skape sysselsetting og lokal aktivitet i sjøsamiske samfunn. Innen laksefisket ser man at forvaltningen gjennom tiår har skåret ned på tradisjonelt laksefiske i sjø og elv, og overført innvunnet kvantum til sørfinske turister i Tanavassdraget. Tana AP ønsker derfor at det gjennomføres en grundig granskning av hvordan slike ting er mulig, og hvem som har ansvaret for det som har skjedd og skjer. Tana Arbeiderparti mener videre at det må satses betydelig mer på opplevelsesturisme i de sjøsamiske områdene i Finnmark. Tilbud som inneholder fremvisning av natur og dyreliv, våre mattradisjoner og kulturelle særtrekk vil oppleves som eksotisk for turister. Prinsippet om at nærhet til ressursene skal gi rettigheter er noe Sametinget jobber med hele tiden. Rådet mener også at det er viktig å få gjennomført en grundig granskning av laksefisket både i sjø og elv.

Norges Fiskarlag har gitt sin tilslutning til høringsnotatet. Sametinget er tilfreds med at Fiskarlaget ikke har bemerkninger til blant annet kystfiskekvoten, sjølaksefisket og utviklingen innen havbruk.

3. Sentrale saker og prosesser

3.1. Rettigheter og forvaltning

Sametinget konstaterer at samene har etablert rett til fiske og rettigheter til utnyttelse av andre marine ressurser i kystnære samiske områder, jf. Konklusjonen av Kystfiskeutvalget i NOU 2008:5 'Retten til fisket i havet utenfor Finnmark', Havressursloven, §§ 1, 6, 7g), Deltakerloven § 21 tredje ledd og Prop. 70L (2011-2012).

Sametinget er kritisk til at Kystfiskeutvalgets innstilling ikke er fulgt opp i større grad. Krenkingen av menneskerettighetene ble gjort da Stortinget og regjeringen i 2012 mente at sjøsamisk fiske ikke kommer inn under ursrettighetene. Vedtaket ble gjort på feil grunnlag med uriktige opplysninger. Dette er en urettferdighet mot sjøsamene som den norske stat må rette opp. Den beste strategien til å fortsette utviklingen av sjøsamiske samfunn er å sikre samenes rettigheter til fiske og at det er god forvaltning av marine ressurser. For å oppfylle Kystfiskeutvalgets forslag i NOU 2008:5 må det gjennomføres en rettighetsutredning slik at det kollektive rettighetsgrunnlaget til befolkningen i samiske områder blir styrket. For å følge og løfte opp saken, bør de bestemmende myndigheter arrangere en konferanse der Sametinget, Stortinget og Regjeringen sammen kan ta opp spørsmålet og drøfte hva som gikk galt da staten gjorde feil i sin behandling av NOU 2008:5.

Fjordfiskeremnda ble oppnevnt 1. februar 2014. Fjordfiskeremnda skal styrke forvaltningen av fjordfiskeriene, særlig med vekt på samisk bruk og denne brukens betydning for samiske lokalsamfunn. Virkeområdet er fylkene Finnmark, Troms og Nordland. Sametinget oppnevner tre av seks medlemmer, i samråd med fylkeskommunene.

Fjordfiskeremnda skal vurdere situasjonen og utviklingen for det lokale kystfisket, med særlig vekt på samisk bruk. Den skal fremme forslag om målrettede lokalt tilpassede tiltak som kan bidra til å styrke kystsamfunn og samiske lokalsamfunn. Den skal innhente vitenskapelig og lokal og tradisjonell kunnskap om viktige gyte- og oppvekstområder for bestander som høstes kystnært og i fjordene, og vurdere hvilke reguleringstiltak, herunder redskapsbruk, som sikrer en bærekraftig høsting og tilrettelegger for lokal utnyttelse av ressursene. Den skal også vurdere plassering av de fjordlinjer som angir hvor det er forbudt å fiske for fartøy over 15 meter, samt hvilke unntak som er hensiktsmessige.

Sametinget ønsker ikke at fartøy over 15 meter skal få generelle dispensasjoner til å fiske innenfor fjordlinjene. Hver enkelt dispensasjon skal være gjenstand for behandling og anbefaling fra fjordfiskeremnda. Områder innenfor fjordlinjene skal ikke være verneområder, men være områder som gir grunnlag for lokal bærekraftig og lønnsom høsting for kyst- og fjordbefolkningen. Dette sikrer det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur. Sametinget vil samtidig uttrykke bekymring for statusen til seibestanden og mener at yngre årsklasser i større grad bør skjermes. Derfor skal man ikke gi dispensasjon for fartøy over 15 meter til å fiske innenfor fjordlinjene.

Vurdere det årlige behovet for tilleggskvantum av torsk i åpen gruppe, og hvordan dette best kan fordeles for å styrke det lokale fjordfisket, med vesentlig vekt på samisk bruk og denne

brukens betydning for samiske lokalsamfunn. Vurdere hvilke kommuner eller områder som bør inngå i de særlige regler for rett til å fiske.

I forarbeidene til opprettelsen av Fjordfiskerinemnda ble det enighet mellom Fiskeridepartementet og Sametinget om at nemnda skulle få tildelt en økonomisk ramme som gjør det mulig å oppfylle de arbeidsoppgaver som mandatet legger til rette for, og dette må sikres gjennom at departementet bevilger tilstrekkelig med midler slik Fjordfiskerinemnda for å kunne løse mandatet. Det er overordnet viktig at nemnda kan jobbe målrettet og at deres aktivitet er synlig og tilgjengelig.

3.2. Kystfiskekvoten

I 2011 ble det oppnådd enighet mellom regjeringen og Sametinget om å lovfeste retten til fiske i det geografiske virkeområdet for Sametingets tilskudd til næringsutvikling (STN-området¹). Stortinget avsatt en tilleggskvote (Kystfiskekvote) på 3000 tonn torsk, som ble tillagt fiskere med merkeregistrerte båter i den åpne gruppen i det definerte området. Stortingets ønske med Kystfiskekvoten var at samer og andre i STN-området skulle ha muligheter og rettigheter til å oppnå et økonomisk grunnlag for drift på lik linje med de som i dag deltar i lukket gruppe. Dette gjelder alle fiskere på blad A og B i fiskermanntallet.

Etter 2011 har Fiskeridepartementet avsatt en kystfiskekvote på 3 000 tonn torsk. Denne kvoten har som målsetting å bedre inntektsgrunnlaget for fiskere i samiske områder. Kvoten er tillagt fiskere i åpen gruppe i STN-området. Sametinget har i tiden etter 2011 – i påvente av behandling i Fjordfiskerinemnda - ikke lagt noen sterke føringer i bruk av Kystfiskekvoten. Fra 2011 og t.o.m. 2015 har store deler av Kystfiskekvoten ikke blitt oppfisket. Mange fiskere ønsker å fiske i åpen gruppe siden kvoten er gratis, men på grunn av liten kvote blir de «presset» til å kjøpe kvote og etablere seg i lukket gruppe.

I reguleringene av fiske for 2016 har Sametinget foreslått å likestille torskekvotene i lukket og åpen gruppe. Ved likestilling av kvotenivå i åpen og lukket er det rimelig å anta at mange fiskere vil selge sine rettigheter (kvoter) i lukket gruppe, og fortsette sitt fiske i åpen gruppe. Grunnen til dette er økonomisk motivert siden salg av kvoter/fiskerettigheter i lukket gir en stor fortjeneste, mens fiske i åpen gruppe er gratis.

For å hindre denne utviklingen og for å legge til rette for nyrekruttering i åpen gruppe, har Sametinget gått inn for at de som selger sine kvoter i lukket gruppe gjerne kan fortsette sitt fiske i åpen gruppe på ordinær kvote, men de får ikke tildelt kvoter fra Kystfiskekvoten de første 5 årene etter salget. Det settes en skjæringsdato for denne ordningen.

3.3. Sjømatindustrien NOU 2014:16 (Tveteråsutvalget)

Sjømatindustriutvalgets rapport NOU 2014:16 – Sjømatindustrien forelå i desember 2014, og rapporten kommer med en rekke forslag som Sametinget mener ikke er godt nok utredet i forhold til retten til fisket som samer og andre bosatte ved kysten har. I tillegg mangler det utredning om samfunnsøkonomiske konsekvenser for sjøsamiske samfunn. En omfattende omlegging av norsk fiskeripolitikk, slik utvalget har foreslått, forutsetter en bred konsekvensutredning med særlig vekt på sjøsamiske forhold. Sametinget viser for øvrig til

eget vedtak i sak SP 010/15 Sametingets fangst- og forvaltningsprinsipper innen marine næringer, hvor det konstateres at det er prinsipper nedfelt i fiskesalgslagsloven, deltakerloven og havressursloven som er grunnlaget i fiskeripolitikken, og at fiskeripolitikken har et bredere samfunnsformål som ligger utover rent økonomiske hensyn. Sametinget er sterkt kritisk til mange av de endringene som er foreslått i fiskerilovgivningen. Det er behov for konsultasjoner for å få igangsatt en konsekvensutredning som ser nærmere på de ovennevnte utfordringer.

Sametinget har tidligere gjort kjent at Sjømatindustriens rapport ikke har tatt hensyn til rettighetsgrunnlaget som må ligge til grunn for fortsatt levedyktig sjøsamisk kultur og samfunnsliv, slik Norge er forpliktet til etter folkeretten og Grunnloven § 108. Utvalget har heller ikke synliggjort hvilke samfunnsøkonomiske konsekvenser utvalgets forslag vil ha på kystsamfunnene i distriktene, herunder også de sjøsamiske samfunn. Sametinget mener at både urfolksperspektivet og de distriktspolitiske fordelingselementene må stå sentralt og vektlagt i en fremtidig fiskerinæring.

Sametinget mener at trålernes andel av totalkvantumet må reduseres. Sametinget ser at trålerne ikke har oppfylt sin plikt som forutsatt ved etableringen av trålkvotene/konsesjon, plikt ovenfor industrien på land og samfunnene det gjelder. Denne andelen fisk fra trålerne tildeles kystflåten slik at landanleggene kan ha mer kontinuerlig drift. Sametinget ser det som en helt klar fordel for samfunnene i kyst og fjordområdene at man overfører kvoter fra hav til kyst, dette trykker samfunnene, arbeidsplassene og øker lønnsomheten.

Den 12.10.2016 leverte ekspertutvalget som har sett på leverings-, bearbeidings- og aktivitetsplikten sine forslag til fiskeriministeren. Ekspertgruppen anbefalte at tilbuds- og bearbeidingsplikten blir opphevet. I tillegg kom det anbefalinger om å oppheve aktivitetsplikten mot en proporsjonal avkortning av kvote. Avkortede kvotefaktorer foreslås å legges i en kvotebeholdning, med årlig auksjon til foredlingsindustrien. Ekspertgruppen foreslår at inntektene fra auksjonen går inn i et næringsfond for kystsamfunnene i Nord-Norge.

Sametinget vil at leveringsforpliktene videreføres. Ellers viser Sametinget til forslagene som ble lever i form av kystfiskeutvalget som ble levert 18.02.2008. Sametinget vil at forslag som utvalget leverte tas opp til vurdering i forbindelse med konsultasjoner om plikt-kommisjonens forslag, blant annet muligheten for å etablere Finnmark fiskeriforvaltning i tråd med kystfiskeutvalgets forslag.

Sametinget har 22.01.16 vært i møte med Eidesen-utvalget hvor kvotebonus og ressursrente ble tatt opp. Sametinget vil følge opp utvalget. Eidesen-utvalget er oppnevnt av regjeringen og er et ekspertutvalg som har sett på hvordan kvotesystemet for fiskeflåten bør være i framtiden samt vurdert det såkalte ressursrentespørsmålet. Utvalget har levert sin innstilling den 14.12.2016 hvor blant annet følgende forslag ble fremmet:

- Konesjoner og årlige deltakeradganger erstattes av fisketillatelse. Kvotefaktorene i en fisketillatelse samles ikke lenger i pakker, men hver fisketillatelse har en faktor for hver bestand den har tillatelse til å fiske etter. Hver fisketillatelse utgjør en fast andel av et gitt fiskeslag.

- Ekstrakvoteordninger som bonusordning for levendefangst, agnkvoter, rekrutteringskvoter og kystfiskekvote bør gjennomgås, og utvalget anbefaler at slike ordninger tas av totalkvoten. De bør også begrenses til en maks andel av totalkvotene.
- Kvotesystemet bør i størst mulig grad utformes med garanterte fartøyskvoter og at denne utviklingen bør påskyndes.
- Dagens ordninger for å gi rom for nødvendig fleksibilitet innen kvoteåret bør erstattes med en markeds plass hvor aktørene gis anledning til å leie ut inntil 20 prosent av sine kvoter, målt i verdi.
- Sturkturkvoteordningen bør avvikles og erstattes av en ny sammenslåingsordning uten tidsbegrensning. Dagens strukturkvoter med tidsbegrensning omgjøres slik at at fartøyeier beholder en del av strukturgevinsten som økt grunnkvote, mens den andre delen avgis.
- Det bør være mulighet for strukturtilpasning også for fartøy under 11 meter.
- Utvalget vil beholde åpen gruppe. Den er en viktig arena for blant annet rekruttering.
- Dersom kvotesystemet effektiviseres slik utvalget foreslår, bør det innføres en ressursrente i fiskeriene. Deler av ressursrenten bør kreves inn til fellesskapet.

I utgangspunktet er Sametinget motstander av kjøp og salg av fiskekvoter. Det som er en betydelig utfordring er likevel det faktum at kvoteprisene er så omfattende som de er. Det betyr at kvotemarkedet slik det fremstår også i realiteten lukkes. Gjeldsgraden i flåten stiger og kvoteprisene er i vekst. Dette er en betydelig utfordring i forhold til eventuelle forslag om ressursrente, det er ikke noen utsikt til en såkalt «superprofitt» som kan gi grunnlag for ressursrente i tillegg. Dette er en betydelig problemstilling i forhold til Eidesenutvalgets forslag. Sametinget mener at utvalgets forslag i liten grad berører konsekvensene for sjøsamiske samfunn med de forslagene som reises. Det innebærer at Sametinget må konsultere om forslagene med regjeringen.

I St. melding (2014-2015) om Sjømatindustrien har regjeringen sett bort fra en del av forslagene som Tveteråsutvalget fremmet. Til tross for dette er det ennå mange forslag som behøver en bred konsekvensutredning med særlig vekt på sjøsamiske forhold. Nærings- og Fiskeridepartementet innrømmet ikke Sametinget rett til konsultasjon i forbindelse med stortingsmeldingen, men i forarbeidene til meldingen og i Næringskomiteen spilte Sametinget inn følgende:

- Fiskere og sjømatbedrifter i sjøsamiske områder må også dra nytte av levendelagring, kvotebonus og ferskfiskordning
- Flytting av kvoteåret til senere på året vil resultere i større fisketrykk på bl.a. kysttorsk, som er på dagens rødliste.
- Sametinget støtter regjeringens mål om å målrette forskningsmidler til sentrale utfordringer næringen står ovenfor gjennom tildelingsbrevene til Norges forskningsråd og Nofima. Dette må også gjelde i sjøsamiske områder.
- Redskapsvalg bør utredes, slik at en både tar hensyn til overbeskatning av ressursene og lokale samfunnsmessige anliggender.

- I tilfelle dagens leverings-, bearbeidings- og aktivitetsplikt blir opphevet må det lages nye samfunnsbindinger som erstatter dagens leverings-, bearbeidings- og aktivitetsplikt. Der ordningen er tilpasset dagens situasjon og samtidig ivaretar den politiske intensjonen om at ilandført fiske skal ligge til grunn for etablering/opprettholdelse av arbeidsplasser lokalt i distriktene.

- Sametinget er mot å fjerne salgslagenes rett til å sette minstepris på fisk, da det er få fiske-mottaksanlegg igjen i sjøsamiske områder og båtene som drifter i dette området er små

- Sametinget ønsker å beholde dagens åpne omsetningsform mellom fisker og kjøper.

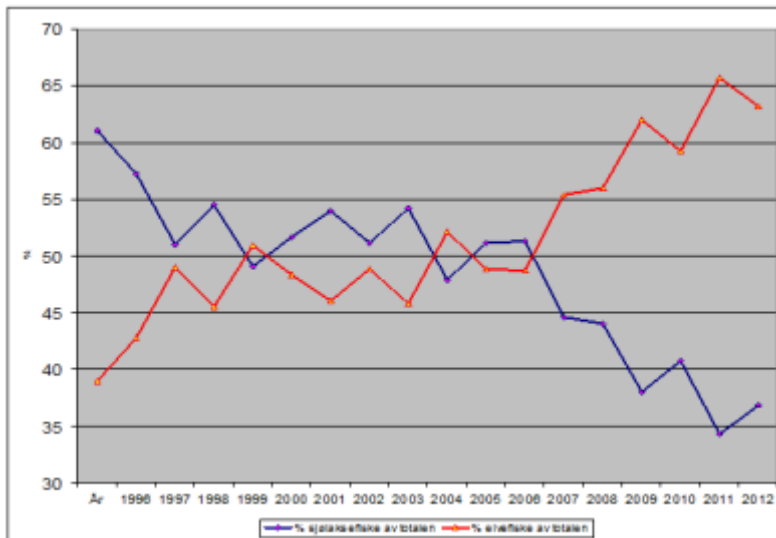
- FoU og kapital må utvikles i sjøsamiske områder gjennom å styrke et bredt anlagt virkemiddelapparat rette mot forskning og innovasjon ved bl.a. å styrke virkemidler innenfor marin sektor

3.4. Sjølaksefisket

Villaksen har historisk spilt en stor rolle for samisk kultur og næringsmessige tilpasning. Innskrenkningene i sjølaksefisket representerer en trussel mot den sjøsamiske kulturen, fordi det blant annet begrenser inntekter, muligheter for forsvarlige investeringer og rekruttering til næringen. Sametinget mener at det ikke foreligger faglig dokumentasjon for dagens omfattende begrensninger i fisket, og at rettighetene til sjølaksefiskerne ikke blir ivare tatt gjennom dagens forvaltningsregime. En overflytting av lakseforvaltningen til Nærings- og fiskeridepartementet vil gi sterkere faglig reguleringskompetanse, samt en mer helhetlig fiskeriforvaltning.

Ved behov for regulering ut fra biologiske hensyn går Sametinget inn for at de regulerings tiltakene som iverksettes viser en lik byrdefordeling mellom sjø- og elvefiske. Laksefisket i sjø har helt siden 1970-årene blitt regulert, ved bl.a. å redusere fisketid. Dette har resultert i at sjølaksefisket har mistet sin prosentvise andel i fangst av laks, figur 1.

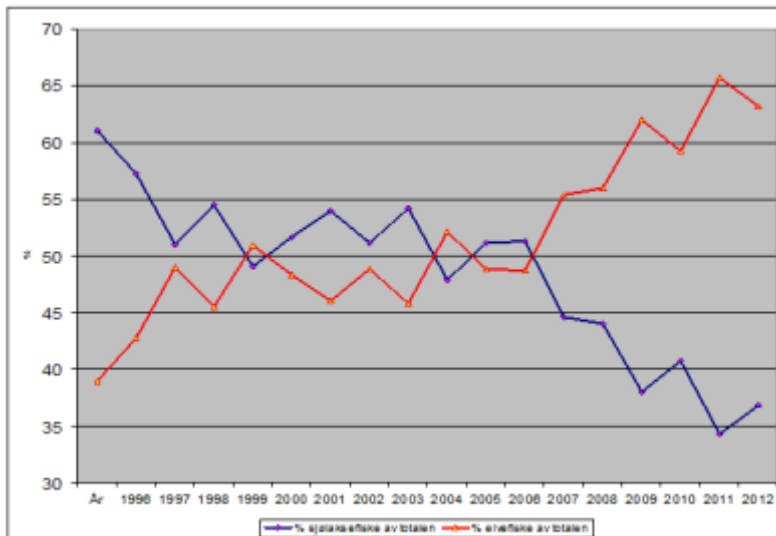
Figur 1 Prosentvis fordeling av totalfangst av laks mellom sjø og elv i perioden 1993 – 2013 (tall fra SSB)

For å ivareta en større faglig bredde i forvaltningen, samt nyttiggjøre seg reguleringskompetanse ved oppbygging av fiskebestander, ønsker Sametinget at forvaltningen av laksefisket flyttes til Nærings – og fiskeridepartementet. Dette vil også resultere i en større og helhetlig fiskeriforvaltning mellom villaks og lakselus- og rømmingsproblematikk i oppdrettsnæringen som NFD har ansvaret for.

Sametinget går videre inn for at forvaltningen skal ha som en primær oppgave i å tilrettelegge for rekruttering i sjølaksefisket, slik at man gjennom dette kan revitalisere og videreføre kulturen og næringen i kyst- og fjordområdene i Norge.

En av de største utfordringene nå er situasjonen med internasjonalt krav gjennom NASCO om begrensning i sjølaksefisket i Varangerfjorden, med begrunnelse i at dette innvirker på laks som gyter i elver på Kolahalvøya. Sametinget er av den oppfatning at det ikke finnes dokumentasjon som tilsier at begrensningene bidrar til økt gyting eller økning i laksebestanden ved å innføre ytterligere begrensninger. Sametinget er derfor svært skeptisk til at det gjøres tiltak på norsk side, begrenset til Varangerfjorden med tilhørende reguleringssoner. De allerede innførte reguleringene har ikke vist noen positiv endring i fisket på russisk side. Sjølaksefisket i

Varangerfjorden med tilhørende fjordsystem er allerede desimert med dagens reguleringer. Sametinget kan ikke akseptere ytterligere begrensninger i sjølaksefisket, som en del av kombinasjonsnæringene for jordbruk, fiske og reindrift, samt andre som fisker. Dette fisket er en viktig kultur- og språkbærer i tillegg til at det er et tradisjonelt fiske som gir næringsinntekt. Det må heller kunne utvides slik at binæringsinntektene for primærnæringene kan økes. Det er også grunn til å stille spørsmål om russisk oppdrett utgjør en større fare for russisk villaks enn hva sjølaksefisket i Varanger gjør.

Finnmarkskommisjonen fastslår i sin rapport for felt 1 Stjernøya av 20. mars 2012 at lokalbefolkningen har en selvstendig rett til sjølaksefiske med grunnlag i langvarig bruk. Rettigheten til sjølaksefisket ansees å ha et selvstendig rettsgrunnlag med henvisning til finnmarksloven § 22, og for samiske sjølaksefiskere følger det spesielle rettigheter med konvensjonen for sivile og politiske rettigheter og ILO-konvensjon. At lokalbefolkningen har en rett til laksefiske er hevet over enhver tvil.

3.5. Havbruk

Utviklingen i og forvaltningen av havbruksnæringen er foruroligende. Regjeringen la i mars 2015 fram St. meld. 16 (2014-2015) - Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett. Sametinget er kritisk til veksten som foreslås i næringen, og mener at den utgjør en trussel mot villaksen, miljø og andre fiskerier i sjøsamiske områder, og viser til eget vedtak i sak SP 010/15 Sametingets fangst- og forvaltningsprinsipper innen marine næringer. Regjeringen vil ikke konsultere Sametinget i saker som angår utviklingen av havbruksnæringen, men henviser Sametinget til konsultasjoner ved klarering av nye eller utvidede lokaliteter på regionalt nivå. Det er Sametingets prinsipielle standpunkt at Sametinget skal konsulteres i saker som angår oppdrettsnæringens utvikling, og at regjeringens manglende vilje til konsultasjon er et brudd på konsultasjonsprosedyrene fastsatt ved kgl. res. 01.07.05

3.6. Kongekrabbefisket

Fisket etter kongekrabbe har vært til det gode for flere sjøsamiske samfunn, særlig i Øst-Finnmark. Regjeringen la fram St. meld. 17 (2014-2015) Evaluering av forvaltningen av

kongekrabbe i mars 2015. I meldingen opprettholdes vestgrensen for det kvoteregulerte området. Det foreslås en ny modell for kvotefordeling i fiske etter kongekrabbe, der det ikke skilles mellom åpen og lukket gruppe ved kvotetildeling. Dette er forvaltningsbestemmelser som Sametinget er enig i. Sametinget er imidlertid kritisk til inntektsgrunnlaget som er foreslått å inngå i kvotetabellen. Selv om prinsippet om at de som er mest plaget av kongekrabben skal få fiske på ressursen er sterkt, mener Sametinget at også inntekt fra kombinasjonsnæringsvirksomhet, som reindrift, jordbruk og utmarksnæring, skal inkluderes som inntektsgrunnlag. Dette er fordi det er viktig å opprettholde kombinasjoner av næringer en sentral del av samisk næringsutøvelse, og fordi de som nært ressursen skal få gjøre nytte av den. Sametinget er også av den oppfatning av at regjeringen har satt inntektsgrensen for full kvote for høy. Sametinget er imot nedre fartøygrense, og står fast ved at fartøy under 15 meter må være egnet og utrustet for å få adgang til å fiske kongekrabbe. Inntektsgrunnlaget ble likevel innført for 2016.

3.7 Marine næringer – virkemidler

For å bidra til å opprettholde og styrke bærekraftige fiskerimiljøer i samiske kyst- og fjordsamfunn, avsetter Sametinget gjennom de årlige budsjetter virkemidler til marine næringer. Sametinget kan gi støtte til tiltak som bidrar til bedre mottaksforhold, produktutvikling og videreføring av råstoff innenfor det geografiske virkeområdet. For å bidra til sterkere rekruttering inn i fiskerinæringen gis det også støtte til førstegangsinvestering i fiskefartøy, redskaper og utstyr. Det kan gis støtte på inntil 35% støtte av godkjente kostnader oppad begrenset til et maksimalt tilskudd for de investeringer som foretas. Virkemidlene synes å være godt innrettet og tilpasset for å møte finansieringsbehov i den lokale fiskerinæringen innenfor virkeområdet, noe den store søkerpågangen kan vitne om. Gjennom den målrettede virkemiddelbruken søker Sametinget å bidra til å skape bedre økonomiske rammebetingelser for flåtefornyelse, opprettholde mottak for lokale råstoffleveranser og skape nyrekruttering til fiskeryrket.

Bruken av virkemidlene til marine næringer fremkommer av følgende tabell:

	2014		2015	
	Antall fartøy	Tilskudd	Antall fartøy	Tilskudd
Lukket gruppe	16	1 925 000	0	
Åpen gruppe	14	<u>1 864 000</u>	19	<u>4 351 000</u>
Landanlegg			8	1 242 000

Av tabellen fremkommer det at det ikke er innvilget støtte til fartøy i lukket gruppe i 2015. Dette skyldes at det i budsjettvedtaket for 2015 kun innvilges støtte til søkere som gjør førstegangsinvestering i fiskefartøy. De som etablerer seg i fiskerinæringen med eget fartøy vil som regel starte opp med fiskekvote i åpen gruppe (gruppe 2).

Sametinget er tidligere blitt kritisert for at likestilling mellom kvinner og menn er ikke integrert i Sametingets fiskeripolitikk, slik det også er tilfellet når det gjelder nasjonal fiskeripolitikk. Tidligere evalueringer av Sametingets virkemidler har vist at kvinner er underrepresenterte når det gjelder virkemidler til marine næringer, til tross for at kvinner over tid har vært en prioritert målgruppe. Fiskerinæringen har tradisjonelt vært mannsdominert, både i de samiske områder og ellers. Det vil derfor være viktig for Sametinget å legge vekt på satsing på lokalsamfunn i politikktutviklingen for sjøsamiske områder. Slik kan man nå kvinner som målgruppe, og bidra til å gjøre lokalsamfunnene attraktive for kvinner. Sametinget bør også vurdere å støtte opp om organisering av kvinner i fiskerinæringen, slik at de kvinnene som faktisk er aktive fiskere blir hørt i spørsmål om reguleringer, infrastruktur og virkemidler. Medieoppslag den senere tid viser at kvinnelige fiskere møter mange fordommer på grunn av sitt kjønn.

4. Utviklingstrekk i sjøsamiske samfunn

Det samiske bosettingsområdet har betydelig demografiske utfordringer. Ser vi fremover på befolkningsstrukturen i Nord-Norge, er det kun de større byene som har tilvekst. Distriktsområdene har negativ utvikling. STN-området utgjør rundt 50% av arealet i Norge nord for Saltfjellet, men har bare 10% av befolkningen i samme området. Det har vært en folketallsnedgang på 16% i STN-området gjennom de siste 20 årene og kommunene har gjennomgått en kraftig aldringsprosess, ikke ulik andre distriktsområder. Antallet barn og unge er redusert, særlig barn i alderen 0-9 år det siste tiåret. Aller størst reduksjon har det vært av unge voksne i alderen 20-39 år. Denne aldersgruppen er en kritisk faktor for tilveksten i fremtiden. Etter 2010 har innvandring kompensert for fødselsunderskudd og innenlands flytteunderskudd, og folketallet har holdt seg noenlunde stabilt. Hovedgrunnen til folketallsnedgang og aldring i STN- kommunene er større utflytting enn innflytting av de årskullene som vokste opp på 1970 og 1980- tallet, som igjen har bidratt til fødselsunderskudd.

Når det gjelder sysselsettingen i perioden 2003 – 2014 har det vært en liten nedgang i arbeidsplasser innenfor de samiske områdene både i offentlig og privat sektor. Marine næringer som fiske, fiskeindustri og oppdrett er en relativt stor sektor i Nord-Norge, men sysselsettingen er redusert med 11 prosent fra 2003.

Fjord/kyst Vest-Finnmark har i tiårsperioden 2002-2014 hatt nedgang i folketallet og samtidig sysselsettingsnedgang, og er den delen av STN-området som har størst negativ utvikling. Befolkningsnedgangen er på 18 prosent i perioden, og det har vært en sysselsettingsnedgang på 3 prosent. Fiskeri er største private næringa, og har hatt nedgang i perioden. Fjord/kyst Øst- Finnmark har hatt størst sysselsettingsvekst, med 6 prosent i perioden. Veksten har først og fremst kommet innen fiskerinæringa. Samtidig har området hatt en folketallsnedgang på i underkant av 9 prosent. Nord-Troms har sysselsettingsnedgang i privat sektor, særlig innen fiskeri og landbruk. Samtidig har området lavest folketallsnedgang i perioden.

Flere sjøsamiske kommuner viser imidlertid en positiv befolkningsutvikling. Både Gamvik, Nesseby, Hasvik og Hamarøy har hatt økning i folketallet fra 2010 til 2014.

Tidligere analyser av den demografiske utviklingen i sjøsamiske områder viser at flere kvinner enn menn flytter til byer og blir boende. Dette har konsekvenser for kjønns sammensetningen i befolkningen i mange sjøsamiske bygder, for muligheten til å finne seg en partner, og for fødselstalls-utviklingen og alderssammensetningen over tid. Tiltak for å øke boattraktiviteten i sjøsamiske områder bør derfor ha kvinner som en særskilt målgruppe.

5. Status næringsutvikling i sjøsamiske områder

Det er et marginalt næringsliv i samiske områder, og innenfor privat sektor er bedriftene små med få ansatte. STN-kommunene har i stor grad en typisk distriktsnæringsstruktur, der marine næringer, reindrift og jordbruk fortsatt er viktige. Selv om disse næringene over tid er redusert, så står de som sysselsettere langt sterkere enn i resten av landet og landsdelen for øvrig. Norut Alta har i analysen i forbindelse med Kunnskapsinnhenting – verdiskaping i nord i 2013 pekt på at det i liten grad ventes vekst i fiske og fangst og fiskeindustri, selv med en maksimal prognose for næringen.

Fiskeri, innbefattet fiske og fangst, havbruk og fiskeindustri står samlet for 7,9 % av sysselsettingen eller knappe 1500 personer i STN-kommune. Næringen er betydelig lavere enn i andre distriktskommuner i landsdelen, men havbruk har en større sysselsetningsandel i STN-området. Totalt er andelen med fiske som hovedyrke i STN-kommune redusert med 18 % fra 2003 til 2014. Imidlertid har sysselsettingen i fisket vist en mindre reduksjon i STN-området enn i de andre områdene.

I fiskeriene er det de små båtene under 11 meter som dominerer, de utgjør hele 87 % av flåten. I 10-årsperioden fra 2002-2014 har det vært en kraftig reduksjon i antall fartøy og en strukturendring generelt.

Tabell 2. Oversikt over antall fartøy i merkeregisteret i 2015 med andel fartøy under 11 meter for delt etter fylke og STN-område (Kilde: Fiskeridirektoratet)

	Antall fartøy i merkeregisteret	Andel fartøy under 11 meter
Finnmark		
- Hele fylket	924	85 %
- STN-kommuner	632	89 %
Troms		
- Hele fylket	837	81 %
- STN-kommuner	552	83 %
Nordland		
- Hele fylket	1 580	76 %

- STN-kommuner	25	80 %
----------------	----	------

I STN-området er antall båter totalt sett redusert med 43 %. STN-kommunene har en litt forskjellig fartøystruktur sammenlignet med de øvrige distriktskommunene i landsdelen. Men flåtens fangstkapasitet er nærmest konstant selv om antall fartøy som tar opp kvotene er redusert. I "kongekrabbeområdet" i fjordkommunene i Øst-Finnmark har antall båter under 11 meter økt i tida etter 2008, både når det gjelder antall fiskere og fangstverdi både for krabbe og torsk.

Generelt i Norge har fiskerne og flåten blitt redusert, men i enkelte områder viser tallene en stigning. Når det gjelder antall fiskere i Finnmark så har fiske tiltatt som næring og antall fiskere har steget i tidsrommet f.o.m 2008 til 2016. Noen eksempler (Kilde: Fiskeridirektoratet):

- Gamvik kommune: fra 50 til 102
- Tana kommune: fra 30 til 51
- Lebesby kommune: fra 48 til 107
- Nesseby kommune: fra 15 til 31
- Vadsø kommune: fra 56 til 61

Utviklingen i Øst-Finnmark viser at fjordfiske fortsatt fremstår som et attraktivt yrkesvalg og en livskraftig næring der forholdene legges til rette for det.

Havbruksnæringen er til stede i det sjøsamiske området og produserer etterspurte produkter til verdensmarkedet. Her er det åpenbart et potensial for både produksjons- og sysselsettingsvekst. 101 av 392 lokaliteter for laks og ørret i nord er innenfor STN-området. 141 tillatelser for matfisk og 7 tillatelser for settefisk av laks og ørret. Havbruk sysselsatte 19% av de som jobber innenfor en samlet fiskerinæring i STN-området i 2012. Det er store globale aktører som i all hovedsak står bak virksomheten i denne sektoren.

6. utfordringer

6.1. Nye arter

Det er en utvikling med at arter som ikke har vært så sterkt representert i de kystnære områdene, trekker lenger nordover. Dette innebærer blant annet at makrellen har kommet stadig lenger nord og øst, noe som betyr en stor utfordring for de lokale fiskebestandene, eksempelvis kysttorsk og lodde. Likevel er klimatiske endringer en del av grunnen, og deltakelse i makrellfisket er derfor viktig. Når det gjelder bestander som lodde, sild, sei, hyse og kysttorsk er dette bestander som er særdeles viktig for fjord- og kystfiske og må derfor

forvaltes skånsomt i et bærekraftig og langsiktig perspektiv.

Snøkrabben kommer også i stadig større grad. Denne krabben befinner seg lengre til havs, og vil sannsynligvis ikke søke inn mot fjordene og kysten slik kongekrabbe gjør. Russiske forskere hevder at snøkrabbebestanden i Barentshavet er ti ganger større enn kongekrabbebestanden og kan på sikt være et viktig inntektsgrunnlag for den havgående flåte. Med tilpasning av mottaksapparat og infrastruktur som i dag betjener produksjon av kongekrabbe, kan en også distribuere snøkrabbe, og gjennom dette trygge og utvikle nye arbeidsplasser.

6.2. Tilgjengelige sjøarealer i kyst- og fjordområder

Behov for lokaliteter og tilgjengelig areal for havbruksnæringen har i noen grad kommet i konflikt med andre bruksinteresser. Sametinget er kritisk til en vekst i havbruksnæringen som ikke er bærekraftig og ikke tar hensyn til lokale interesser. Sametinget har pekt på faren med større eierkonsentrasjon i næringen. Sametinget vil ha en sterk regional forankring av eierskap. Derfor har Sametinget gått imot forslag i forskrift om at eierbegrensning i oppdrettsnæringen fjernes.

Ut fra dagens problemer med rømming og lus i oppdrettsnæringen, uten å ha tilfredsstillende løsning på disse utfordringene, har Sametinget stilt seg negativ til utvidelse av produksjonsvolumet i næringen. Sametinget ba om konsultasjoner om stortingsmelding om vekst i oppdrettsnæringen, men dette har departementet avvist og henvist til at det vil bli tatt hensyn til samiske interesser ved klarering av nye eller utvidede lokaliteter. Ulike faginstanser og forskningsmiljøer har frarådet kapasitetsøkning ved å påpeke at andelen rømt oppdrettsfisk i elvene er for høyt og at den genetiske påvirkningen på ville laksestammer i flere lakseførende elver er uakseptabelt. Sametinget vil her vise til utviklingen i arbeidet med lukkede anlegg, og at nyetableringer bør basere seg på denne teknologien fremover.

6.3. Mottaksstrukturen i sjøsamiske områder

Det er av stor betydning å opprettholde den lokale mottaksstrukturen som finnes og sikre videre drift for å opprettholde dagens fiskeriaktivitet i lokale kyst- og fjordsamfunn. Samiske tall forteller 7 (2014) peker også på at den største utfordringen med tanke på å styrke grunnlaget for bosettingen i de sjøsamiske fjordområdene er å løse mottaksproblemene, slik at småskalafiskerne har sikre og forutsigbare leveringsmuligheter i sitt nærrområde. Sametinget er enig i denne analysen og ser de utfordringer en står ovenfor hva gjelder levering av råstoff, særlig for den minste flåten som driver fjord- og det kystnære fisket. Samtidig har mottakene behov for jevn leveranse av råstoff, og muligheter for levendelagring av torsk kan bidra til dette. Utfordringene er knyttet til ordninger som kan sikre det driftsøkonomiske grunnlaget for mottaksanleggene. Sametinget vil initiere en analyse for å få et tidsriktig bilde over anleggenes antall, status, eiermodell og driftsorganisering. Dette vil igjen gi Sametinget et godt grunnlag for å vurdere strategier og tiltak for å sikre mottak og videreføring av både marine og landbruksbaserte produkter i sjøsamiske områder. Prosjekter som på Kløvnes i Nesseby, Storekorsnes i Altafjorden er eksempler på slike prosjekter som har vært prioritert av Sametinget. Videre er mulighetene

for å sikre fiskemottak i Kvalsund viktig å prioritere fremover for å sikre styrking og utvikling av fiskeriene.

6.4 Levendelagring

Levendelagring av villfanget fisk/torsk innebærer at fisken fangstes skånsomt med det formål at den skal lagres levende i et merdanlegg inntil den slaktes og selges. En økning i andelen torsk som leveres til levendelagring og fangstbasert akvakultur, er et av flere tiltak som kan bidra til å innfri markedets etterspørsel etter ferske kvalitetsprodukter gjennom året og bedre pris. I de sjøsamiske områdene er det spesielt viktig å få til levendelagringsordninger som både er tilpasset den mindre flåte, bedrifter og andre samfunns-strukturer, slik at også sjømatnæringen (fiskere, bedrift og salgsapparat) i disse fiskerike områdene får et innovativt kvalitetsløft på råstoffet som er tilpasset dagens og fremtidens høyt betalende marked. For å oppnå målsettinger innen levende fangst og lagring må en prioritere FoU innen levendefangst, transport og lagring av lokale marine ressurser i sjøsamiske områder.

Sametinget ser at det er et stort behov for en oversikt og vil jobbe for å få til en analyse med et tidsriktig bilde over anleggenes antall, status, eiermodell og driftsorganisering. Dette vil igjen gi Sametinget et godt grunnlag for å vurdere strategier og tiltak for å sikre mottak og videreforedling av både marine og landbruksbaserte produkter i sjøsamiske områder.

6.5 Svekket føringstilskudd

Føringstilskudd er et tema som opptar aktørene både på fangst- og mottakssiden. Manglende føringsstøtteordninger bidrar til å svekke lokale leveringsmulighetene for fangstleddet, særlig for den minste flåten. Denne ordningen er blitt svekket i løpet av den siste tiden. Dette har gitt negative konsekvenser for råstoffleveranser til de minste mottaksanleggene som videresender råstoff til sentrale foredlingsbedrifter for videre bearbeiding. Norges Råfisklag har i 2016 et budsjett på 23,27 mill. kroner til disposisjon for ordningen. Med et antall på vel 70 mottak som skal ytes støtte for videreforsendelse av råstoff, blir dette en lite tilfredsstillende ordning på sikt. Aktører i næringen, sammen med Sametinget, er opptatt av å få løftet saken overfor fylkeskommunene og fiskerimyndighetene for en sterkere fremtidig ordning.

6.6. Mulighet for økt verdiskaping I sjøsamiske områder

Sjømatnæringen er Norges nest største eksportnæring. Sametinget har ved flere anledninger vist til den betydning vekst- og verdiskaping i norsk sjømatindustri har for fremtiden gjennom å vektlegge dedikerte FoU-programmer, innovasjon, ressursforskning, generisk markedsføring, styrket bestandsestimering, styrket ressurskontroll mv. Norsk sjømatråd spiller en vesentlig rolle for å øke verdiskapingen i sjømatnæringen gjennom økt markedsføring og gi kunnskap om norsk sjømat i inn- og utland. Generelt kan en si at rådets arbeid har vært effektiv både til markedsbygging og informasjon om norsk sjømat. Det er viktig at det settes inn målrettede og tilstrekkelige ressurser for å styrke markedsmulighetene og bedre kartlegge kundebehov for sjømatnæringen, hvor naturgitte fortrinn kan styrkes med tydelig profil på kvalitet og sterk produktdifferensiering. Det er en

utfordring å legge til rette for og bidra til økt verdiskaping også i sjøsamiske områder.

7. Mål

I Sametingets næringsmelding (2011) ble følgende hovedmålsetting for Sametingets arbeid med næringsutvikling definert;

Sametinget arbeider for et sterkt og allsidig næringsliv, som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

I påfølgende år er hovedmålet opprettholdt i Sametinget årlige budsjettvedtak. Denne hovedmålsettingen vil også gjelde for sjøsamiske samfunn.

Samiske næringer har tradisjonelt vært knytta til naturen. Samene har hentet levebrød og inntekt gjennom høsting av utmarksressurser, fiske, jordbruk og reindrift, som også har gitt råvarer til duodji og ulike videreforedlingsprodukter. Den samiske befolkningen tilpasser og utvikler seg uten å gi slipp på egen kultur. Den smidige og kreative holdningen til endring og nytenking er en viktig verdi i samisk næringsutvikling også i dag, og kanskje særlig i sjøsamiske samfunn der kombinasjonstilpasning er viktig inntektskilde.

Det er en sterk sammenheng mellom befolkningsutvikling, sysselsettingsutvikling, rettigheter og økonomisk utvikling. Som grunnlag for levedyktige sjøsamiske samfunn, vil det derfor være sentralt at verdiskapingen kan øke og skje lokalt, og at tiltak og reguleringer som igangsettes bidrar til lønnsomme virksomheter i sjøsamiske samfunn.

Sametinget vil ha sterke og allsidige sjøsamiske samfunn, der verdiskapingen skjer lokalt og som danner grunnlag for stabil bosetting og en levende sjøsamisk kultur.

8. Strategier

8.1 Sikre rettigheter til fiske og en bærekraftig forvaltning

Sikre samenes rettigheter til fiske og en forsvarlig forvaltning av de marine ressursene er den mest sentrale strategien for en fortsatt positiv utvikling i sjøsamiske samfunn. Sametinget vil peke på viktigheten av å styrke rettighetsgrunnlaget og at det gjøres rettighetsavklaringsprosesser som kan styrke det kollektive rettighetsgrunnlaget.

Fjordfiskeremnda er et sentralt organ og Sametinget vil fortsatt jobbe for en god regional forvaltning med samisk representasjon, og tilfredsstillende finansiering av Fjordfiskeremndas aktiviteter.

Kongekrabbefisket har vært attraktivt for fiskere i sjøsamiske områder. Sametinget vil fortsette arbeidet for at lokale fiskere skal ha tilgang til deltakelse i kongekrabbefisket.

Sametinget vil ha fokus på at regjeringen oppfyller konsultasjonsforpliktelsene overfor Sametinget på sentrale saker som berører sjøsamiske områder, herunder vurdere kvotesituasjonen kontinuerlig, sikre og styrke kvotegrunnlaget for både torsk og andre arter.

8.2 Økt fokus på attraktivitet og bolyst

En positiv utvikling i sjøsamiske samfunn er også avhengig av aktiviteter som skaper attraktivitet og bolyst som bidrar til at ressurspersoner flytter tilbake til lokalsamfunn. Sametinget vil arbeide for å fremme en offensiv attraktivitetsstrategi i samarbeid med kommuner, næringslivet på stedet og andre relevante aktører.

Telemarksforskning utarbeider årlig en analyse om samiske områder som blant annet drøfter hvordan steder kan bli mer attraktive både for bedrifter, for besøkende og som bosted. Analysen peker på nødvendigheten av at kommuner og regioner jobber med alle tre elementene for å bli attraktive og kunne konkurrere om bedrifter, besøkende og som bosted. Attraktivitet som bosted handler også om å få flere til å flytte til en kommune enn ut av kommunen. Mange sjøsamiske områder har hatt en positiv befolkningsutvikling de senere år, blant annet grunnet innvandring som igjen har bidratt til arbeidsutvikling i de samfunnene. Sametinget vil følge opp analysen fra Telemarksforskning og se nærmere på hvordan Sametinget kan bidra til å gjøre samiske områder mer attraktive. Dette må gjøres i samarbeid med sentrale, fylkeskommunale og kommunale myndigheter, næringsliv og andre for å få den ønskede effekten.

Satse på finansiering av tiltak som vil gi kompetansearbeidsplasser og verdiskaping i kreative næringer er en sentral strategi framover. Sametingets kulturnæringsprosjekt har vist seg å dekke et stort behov for nettverksbygging og kompetanseheving blant kulturnæringsaktører. Sametingets kulturnæringsprogram Dáhttu har rekruttert flere entreprenører og bedrifter fra sjøsamiske områder. Sametinget vil se nærmere på hvordan kulturnæringsprosjektet kan videreutvikles for å løfte kulturnæringene eller de kreative næringene enda et hakk videre.

8.3 Styrket næringsgrunnlag i sjøsamiske områder

Det er behov for å styrke flere næringer i sjøsamiske områder for å kunne bidra til en positiv utvikling. Havbruksnæringen har et potensial for produksjons- og sysselsettingsvekst også i sjøsamiske områder. Sametinget vil arbeide for at havbruksnæringen utvikles innenfor økologiske bærekraftige prinsipper samtidig som den næringen kan bidra til økt samlet verdiskaping i kyst- og fjordområder. Levendelagring av torsk er et eksempel på en bransje med potensiale gitt lokal forankring og bærekraftige prinsipper.

I mange sjøsamiske områder er fortsatt jordbruket en viktig næringsvei. Sametinget vil se nærmere på hvordan virkemidler kan tilpasses denne målgruppen og spesielt vurdere fellestiltak som bidrar til at jordbruket opprettholdes i de områdene. I Sametingets budsjett for 2016 er et av delmålene «prioritere beitenæringen sauehold; investeringer i landbruksbygg i sauene næringen».

Reiseliv og fisketurisme er andre næringer med betydelig utviklingspotensial. Sametinget har over flere år støttet opp om prosjektet Samisk reiseliv og gitt støtte til etablering av fisketurisme, for nettopp å bidra til å løfte reiselivsbedrifter i samiske områder. Sametinget

tok i løpet av 2015 et mer aktivt grep rundt satsingen Samisk reiseliv bidro til at prosjektet ble videreutviklet og skal videreføres i 2017. Turisme basert på nordlyset er et eksempel på hvordan turisme kan gi stor aktivitet i sjøsamiske områder.

Kombinasjoner av næringer og yrker har vært, er og vil være en viktig tilpasning i de sjøsamiske områdene. Etter som yrkes- og næringslivet har blitt mer variert og mangfoldig, også i de sjøsamiske områdene, har ulike former for kombinasjoner også økt. Kombinasjoner av de næringene som her er nevnt, fiske, jordbruk, havbruk, reiseliv og kulturnæringer er alle eksempler på kombinasjoner som er viktige nærings- og yrkestilpasninger i sjøsamiske områder. Sametinget vil fortsette å ha fokus på tradisjonelle og nye nærings- og yrkeskombinasjoner og tilrettelegge for at de kan utvikles.

Sametingets virkemidler rettet mot rekruttering til fiskerinæringen har hatt sin virkning. Det er viktig at virkemidler fortsatt innrettes for å sikre rekruttering til denne næringen. Gjennom samarbeidsavtalen med Innovasjon Norge(IN) vil Sametinget jobbe for at IN tar et større ansvar for finansiering av fartøy, samt andre næringsutviklingstiltak i sjøsamiske områder.

8.4 Målretta og nyskapende næringsutvikling

Sametinget vil se nærmere på hvordan marin næringsvirksomhet kan videreutvikles for å sikre bosetning i sjøsamiske områder.

Sametinget vil se nærmere på mulighetene for å fremme en egen samisk innovasjonsstrategi etter modell av regionale innovasjonsmodeller. En egen samisk innovasjonsmodell vil gi muligheter for å utvikle et tettere og mer målretta samarbeid mellom FoU-institusjoner, næringslivet og offentlige institusjoner til det beste for en positiv utvikling i sjøsamiske samfunn. Entreprenørskap i ulike former er viktig for at sjøsamiske områder skal få til rekruttering og utvikling av både bransjer og lokalsamfunn. Entreprenørskap i bedrifter, entreprenørskap i form av nyetableringer og entreprenørskap blant ungdom er alle viktige strategier som Sametinget vil følge opp, også i arbeidet med en egen samisk innovasjonsmodell.

Internett, mobilnett og andre kommunikasjonssystemer vil være særdeles viktig når det gjelder generell utvikling av sjøsamiske områder. Bruk av nett og teknologi vil i fremtiden være en forutsetning for kunnskapsbasert utvikling på alle plan.

8.5 Sikre stabile og tilpassede mottaksforhold

Sametinget vil fortsette arbeidet med å sikre stabile mottak, slik at småskalafisikerne har sikre og forutsigbare leveringsmuligheter i sitt nærområde. Som nevnt tidligere er mottaksstrukturen viktig for å sikre økt verdiskaping av marine produkter i sjøsamiske områder. Sametinget vil arbeide videre med å samle en oversikt for å vurdere strategiske behov for nye og oppgraderte anlegg, samt med oversikter over eiermodeller og driftsformer for å vurdere soliditet og grunnlag for slike anlegg og ikke minst den offentlige finansieringen av slike anlegg.

Sametinget har i eget budsjett virkemidler for å støtte opp om tilretteleggende tiltak som

kan gi bedre mottaksforhold. Disse virkemidlene vil bli foreslått videreført. Vi har også en pågående dialog med Råfisklaget

Sametinget vil jobbe for refinansiering av føringstilskuddsordningen gjennom konsultasjoner med regjeringen og oppkapitalisering av støttefondet for mottaksstasjoner.

8.6 Gjennomføre et markedsløft for matprodukter fra sjøsamiske områder

Lokal mat fra arktiske strøk har et potensial for utvikling. Derfor er det tatt initiativ til et nordnorsk samarbeid om en felles matvarestrategi og matopplevelser. Både mat fra marine næringer, landbruk og reindrift skal inkluderes i denne spennende satsingen, som kan bidra til å øke verdiskapingen i sjøsamiske områder. Sametinget vil i samarbeid med relevante aktører vurdere mulighetene for etablering av en felles regional merkevare og andre differensieringsstrategier gjennom kvalitetsutvikling og produktutvikling.

Det å utvikle merkevarer innenfor de viktigste produktsegmenter forankret i kundebehov, leveranser og kvalitet, må stå sentralt innenfor styrket og koordinert markedsarbeid. Sametinget vil se nærmere på det arbeidet som sjømatnæringen gjør og vurdere mulige tilsvarende strategier i arbeidet med å fremme varer og produkter fra sjøsamiske områder ut i større marked.